

Awarding of Decorations

The Order of the Croatian Morning Star with the Image of Ruđer Bošković to Professor Ante Čović

At a ceremony on 4 February 2020, the President of the Republic of Croatia, Kolinda Grabar-Kitarović, presented decorations and awards to individuals, associations, and institutions whose work has contributed to the preservation of Croatian culture and identity, and the development and reputation of the Republic of Croatia. Decorations and awards were awarded for contributions in almost all areas of public and social life.

In her introductory speech, the President pointed out, among other things, scientists “whose actions promote the reputation of our homeland and create valuable international cooperation by which Croatian science proves its scientific excellence and abilities” and especially referred to “those who introduce young people to the world of science through educational institutions and encourage their interests to further develop their knowledge and talents”. These words undoubtedly also referred to the then present Professor Ante Čović, Ph.D., who was awarded the *Order of the Croatian Morning Star with the Image of Ruđer Bošković* “for special merits for science in the field of philosophy and bioethics and their promotion in the Republic of Croatia and the world” (*Official Gazette*, 16/2020).

Since Professor Ante Čović has been one of the most deserving persons for the development and promotion of bioethics in Croatia and Southeast Europe, including his contribution to establishing the concepts of *integrative bioethics* and *European bioethics*, on which the *Jahr - European Journal of Bioethics* is based, we considered it necessary, for the purpose of documenting important facts and self-awareness of bioethics in Croatia and in general, to publish the full text of the incentive for awarding of the abovementioned decoration to Professor Ante Čović, which was submitted by the Croatian Bioethical Society in the summer of 2019.

Dodjela odlikovanja *Red Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića* prof. dr. sc. Anti Čoviću

Predsjednica Republike Hrvatske Kolinda Grabar-Kitarović uručila je na prigodnoj svečanosti 4. veljače 2020. odlikovanja i priznanja pojedincima, udrugama i ustanovama koji svojim radom pridonose očuvanju hrvatske kulture i identiteta te razvoju i ugledu Republike Hrvatske. Odlikovanja i priznanja dodijeljena su za doprinose u gotovo svim područjima javnog i društvenog života.

U uvodnom govoru predsjednica je, među ostalim, istaknula znanstvenike „koji svojim djelovanjem promiču ugled naše Domovine te stvaraju vrijedne međunarodne suradnje kojima hrvatska znanost dokazuje svoju znanstvenu izvrsnost i sposobnosti“ te se posebno osvrnula „na one koji kroz obrazovne ustanove mlade uvode u svijet znanosti i potiču njihove interese za daljnji razvoj svojih znanja i talenata“. Te su se riječi nedvojbeno odnosile i na prisutnog profesora Antu Čovića koji je odlikovan *Redom Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića* „za osobite zasluge za znanost u području filozofije i bioetike te njihovo promicanje u Republici Hrvatskoj i svijetu“ (*Narodne novine*, 16/2020).

Budući da je prof. dr. sc. Ante Čović jedna od najzaslužnijih osoba za razvoj i promicanje bioetike u Hrvatskoj i Jugoistočnoj Europi, uključujući njegov doprinos zasnivanju koncepta *integrativne bioetike* i *europske bioetike*, na kojima počiva i *Jahr – europski časopis za bioetiku*, smatrali smo nužnim da, u svrhu dokumentiranja značajnih činjenica i samoosvještavanja bioetike u Hrvatskoj i općenito, objavimo cjelovit tekst poticaja za dodjelu spomenutog odlikovanja profesoru Anti Čoviću, koji je u ljeto 2019. godine podnijelo Hrvatsko bioetičko društvo.

Uredništvo časopisa *Jahr*

Poticaj Hrvatskog bioetičkog društva
za dodjelu odlikovanja Republike
Hrvatske
*Red Danice hrvatske s likom Ruđera
Boškovića*
prof. dr. sc. Anti Čoviću

Prof. dr. sc. Antu Čovića predlažemo za dodjelu odlikovanja za osobite zasluge za znanost i njezino promicanje u Hrvatskoj i svijetu kao istaknutoga znanstvenika, sveučilišnog profesora te akademskog i kulturnog radnika. Hrvatsko bioetičko društvo – čiji je Ante Čović bio koinicijator i suosnivač (2000.), predsjednik (2008.-2013.) i počasni predsjednik (od 2012.) – podnosi poticaj za dodjelu ovog odlikovanja u prvom redu zbog Čovićevih zasluga za razvoj i promicanje bioetike u Hrvatskoj i u međunarodnom kontekstu, ali se u obrazloženju poticaja jednako ističu i Čovićeve zasluge za razvoj i promicanje filozofije, a time i općenito njegove zasluge za hrvatsku znanost, obrazovanje, kulturu i društvo.

a) Zasluge za razvoj i promicanje filozofije

Djelatnost Ante Čovića u polju filozofije očituje se ponajprije u njegovoj višedesetljetnoj nastavnoj djelatnosti. Gotovo cijelu akademsku karijeru, od 1976. do 2018., ostvario je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, odnosno na fakultetskom Odsjeku za filozofiju i njegovoj Katedri za etiku, od suradničkog zvanja asistenta (1976.) do znanstveno-nastavnog zvanja redovitog profesora u trajnom zvanju (2010.). Od 1993. do 2014. godine bio je predstojnik Katedre za etiku, a od 2010. do 2014. pročelnik Odsjeka za filozofiju. Uz to, bio je koinicijator, suosnivač i voditelj dvosemestralnog Sveučilišnog komparativnog studija hrvatske filozofije i društva Sveučilišta u Zagrebu (1992.), iz kojega su proizašli Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, čiji je prvi voditelj (1993.–1995.) također bio Ante Čović. U

okviru Hrvatskih studija od pokretanja do danas postoji studij filozofije, u čijem je osmišljavanju, kako na samome početku, tako i nakon povratka na Hrvatske studije u studenome 2018., Čović imao ključnu ulogu.

Njegovi znanstveni radovi u polju filozofije (knjige *Marksizam kao filozofija svijeta*, Zagreb: Hrvatsko filozofsko društvo, 1988., *Etika i bioetika: razmišljanja na pragu bioetičke epohe*, Zagreb: Pergamena, 2004., te niz znanstvenih članaka objavljenih u domaćim i inozemnim znanstvenim časopisima i zbornicima) nastajali su na razmeđu etike, filozofije povijesti i filozofijske bioetike, a osim što su imali prekretničku ulogu u području bioetike (o čemu će u nastavku biti više riječi), odlikovali su se originalnošću u pogledu rekontekstualizacije i reinterpetacije Marxove i marksističke misli te izgradnjom originalnih i utjecajnih koncepata „filozofije svijeta“ i „integrativnog mišljenja“. U tom smislu, treba istaknuti i njegovo osmišljavanje i vođenje dvaju znanstveno-istraživačkih projekata, koje je financiralo Ministarstvo znanosti Republike Hrvatske: „Problem svijeta u filozofiji – uloga filozofije u svijetu“ (1991.–1996.) te „Povijesni sklop i povijesni slom komunizma – problem naslijeđa i uspostava demokratskog društva“ (1992.–1996.).

Nadalje, Čović je silnu energiju ulagao i još uvijek ulaže u rad Hrvatskog filozofskog društva, jednog od najstarijih i najuspješnijih znanstveno-stručnih društava u Hrvatskoj i regiji, te središnje institucije filozofskoga života u Hrvatskoj, u kojemu je, među ostalim, obnašao dužnosti tajnika (1978.–1979.) i predsjednika (1999.–2001.). Slobodno se može reći da je Čović jedan od najaktivnijih i najzaslužnijih članova Hrvatskog filozofskog društva u cijeloj njegovoj povijesti (od osnivanja 1957. do danas). To se tiče, s jedne strane, iniciranja, programskog definiranja i organiziranja brojnih znanstvenih konferencija i skupova u organizaciji Društva (*Augsburško-zagrebački filozofski razgovori*, Augsburg i Zagreb, 1988.–1993.; *Dani Frane Petrića*, Cres, od 1992.; *Lošinjski dani bioetike*, Mali Lošinj, od 2002.; nekoliko godišnjih simpozija Društva u Zagrebu), a s druge strane, nakladničkog, znanstvenog i kulturnog projekta „Filozofska istraživanja“, koji zaslužuje posebnu pažnju.

Projekt „Filozofska istraživanja“ pokrenut je osnivanjem istoimenog časopisa 1980. godine, čiji je Čović glavni urednik bio od 1984. do 1993., a zatim opet od 2006. do danas. U proteklih četrdesetak godina, objavljeno je više od 150 brojeva časopisa *Filozofska istraživanja*, od kojih svaki ima u prosjeku 250 stranica i dvostruko više autorskih kartica. Riječ je o tisućama članaka, stotinama autora (iz Hrvatske i inozemstva) te desetinama zastupljenih filozofskih i drugih znanstvenih perspektiva. Uistinu, ne postoji područje filozofije i drugih znanosti koje nije zastupljeno u časopisu, što svakako govori o programskoj širini časopisa kao i o otvorenosti uredničke koncepcije pluralizmu. No časopis *Filozofska istraživanja* (koji izlazi

četiri puta godišnje na hrvatskome jeziku) samo je jedan od tri sastavna elementa nakladničkog, znanstvenog i kulturnog projekta koji se označava imenom časopisa.

Projekt, naime, obuhvaća još i međunarodni časopis *Synthesis philosophica*, koji je pokrenut 1986. (i od tada izlazi dvaput godišnje, ukupno više od 60 brojeva do sada, objavljujući članke hrvatskih i inozemnih autora na engleskom, njemačkom i francuskom jeziku) te izdavački niz pod nazivom *Biblioteka „Filozofska istraživanja“*, s više od 150 knjiga hrvatskih i inozemnih autora, objavljenih na hrvatskome jeziku.

Pokretanjem međunarodnog časopisa *Synthesis philosophica* ostvarena je najviša razina otvorenosti i postignuta međunarodna vidljivost znanstvenog rada Hrvatskog filozofskog društva, što je uvelike doprinijelo i međunarodnoj afirmaciji hrvatske filozofije.

Biblioteka „Filozofska istraživanja“ pokrenuta je 1988. godine, kada je odjednom objavljeno prvo kolo s dvanaest naslova, što je izazvalo pozitivan kulturni šok u javnosti, jer se zaista radilo o presedanu, nenadmašenom do danas u hrvatskome izdavaštvu. Međutim, o važnosti ovog segmenta projekta „Filozofska istraživanja“ ne govore samo brojke. Štoviše, njegova prava vrijednost ogleđa se u njegovoj duhovnoj ulozi, u njegovoj polazišnoj ideji te znanstvenoj i kulturnoj plodotvornosti te ideje, a to je ideja „integrativnog mišljenja“, ugrađena i u urednički profil Biblioteke i u spomenute časopise.

Programsko načelo integrativnosti – koje će u formi integrativnog mišljenja postati idejom vodiljom i metodološkom zasadam ne samo za projekt „Filozofska istraživanja“ nego i za cjelokupnu djelatnost Hrvatskoga filozofskog društva te svih drugih znanstvenih, obrazovnih, kulturnih i društvenih projekata koji su se odatle širili u vidu koncentričnih krugova – formulirao je upravo Ante Čović, što, uz navedene opipljive rezultate, dovoljno govori o njegovim zaslugama za razvoj i promicanje filozofije i znanosti uopće. No to je tek prva stavka ovog obrazloženja poticaja za dodjelu odlikovanja. Drugu stavku predstavlja obrazloženje zasluga Ante Čovića za razvoj i promicanje bioetike.

b) Zasluge za razvoj i promicanje bioetike

Premda se „stidljive“ početke bioetike u Hrvatskoj može datirati u drugu polovicu 1980-ih i prvu polovicu 1990-ih godina, kada je nekoliko znanstvenika i sveučilišnih profesora počelo provoditi bioetički relevantna znanstvena istraživanja i uvoditi bioetički relevantne sadržaje u visokoškolsku nastavu, sustavnija znanstvena istraživanja i edukacija u polju bioetike, kao i šira znanstveno-stručna i javna rasprava o bioetičkoj problematici, započinju polovicom 1990-ih godina, velikim dijelom zahvaljujući Anti Čoviću, koji je u to vrijeme prepoznao važnost bioetičkih

pitanja i posvetio se ne samo znanstvenim istraživanjima i publiciranju vlastitih znanstvenih i stručnih radova o bioetici te radova drugih autora nego i priređivanju uvjeta i osiguravanju infrastrukture za multidimenzionalnu djelatnost u sferi bioetike. Pritom je ključna bila suradnja i sinergija između dvaju punktova, Katedre za društvene znanosti riječkog Medicinskog fakulteta i Katedre za etiku na Odsjeku za filozofiju zagrebačkog Filozofskog fakulteta, odnosno Ivana Šegote i Ante Čovića. Njih su dvojica, sa svojim suradničkim timovima, dali presudan poticaj razvoju bioetike u Hrvatskoj i ponajviše doprinijeli njezinu etabliranju. Međutim, dok je I. Šegota, oslonjen na sjevernoameričku bioetičku diskusiju, bio primarno posvećen biomedicinskim i kliničkomedicinskim aspektima bioetike, A. Čović je od početka, oslonjen na europsku i pogotovo njemačku kulturnu, znanstvenu i filozofsku tradiciju, nastojao proširiti pojam bioetike i rasprave o bioetici i u predmetnom i u metodološkom pogledu. Njegovom je zaslugom bioetika u Hrvatskoj doživjela ekspanziju ne tek kao „nova medicinska etika“ – u kojoj se iz partikularnih perspektiva (bio)medicine, filozofije, sociologije, teologije i prava raspravlja o problematici ljudskog života i zdravlja – nego kao interdisciplinarni i pluriperspektivni pothvat kojim se nastoji problematiku života i manipulacija ljudskim i ne-ljudskim životom u znanstveno-tehničkoj epohi sagledati, artikulirati i dijaloški pretresati u dimenziji povijesnosti i s tendencijom da znanstvene i stručne rasprave o bioetici postanu društveno i politički relevantne.

Već u drugoj polovici 1990-ih Čović je inicirao i nadalje vodio interdisciplinarnu suradnju između brojnih hrvatskih znanstvenika iz prirodnih, biomedicinskih i biotehničkih te društvenih i humanističkih znanosti, koji su se – nerijetko na njegov poticaj – počeli baviti bioetičkom problematikom, a također je ostvarivao plodotvornu vezu između znanstvenih istraživanja, srednjoškolske i visokoškolske edukacije, socijalnog aktivizma i pravno-političke regulacije bioetičkih pitanja. O naporima koje je Ante Čović uložio, i to sa zavidnim rezultatima, u umrežavanje ljudi, ideja i institucija govorimo u nastavku. Imajući to u vidu i pribrajajući tome brojne njegove javne nastupe, uključujući one u medijima, može se reći da je on na neprocjenjiv način doprinio ne samo etabliranju bioetike kao inovativnog znanstveno-istraživačkog i obrazovnog polja nego i popularizaciji bioetike.

Posvetivši se bioetici, Čović je, uz potporu njemačke Zaklade Alexander von Humboldt (čiji je stipendist bio 1989./1990.), dva svoja studijska boravka u Njemačkoj posvetio znanstvenom istraživanju bioetičke problematike i upoznavanju s radom bioetičkih ustanova. 1999. godine boravio je u Međufakultetskom centru za etiku u prirodnim znanostima Sveučilišta u Tübingenu i na Institutu za teologiju i društvo Sveučilišta Bundeswehra u Münchenu, a 2005. godine boravio je na Ruhrskom sveučilištu u Bochumu, odnosno njegovu Institutu za filozofiju i Centru za medicinsku etiku.

Ta je iskustva na najbolji mogući način prenio u Hrvatsku, radeći paralelno na konkretnom umrežavanju hrvatskih i njemačkih znanstvenika i institucija.

Od 1999. do 2006. bio je voditelj i glavni istraživač u znanstveno-istraživačkom projektu „Bioetika i filozofija“ (na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), s potporom Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, što je bio prvi znanstveno-istraživački projekt posvećen bioetičkoj problematici u Hrvatskoj, osobito značajan po tome što je stvorio platformu za angažman filozofije u bioetičkim raspravama i po tome što su iz njega proizašli daljnji domaći i međunarodni bioetički projekti. U nastavku na to, također uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, Čović je pokrenuo i vodio od 2007. do 2013. znanstveno-istraživački projekt „Zasnivanje integrativne bioetike“ (na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu), a na njegovu su inicijativu pokrenuta i dva srodna znanstveno-istraživačka projekta („Bioetika i filozofija povijesti“, glavni istraživač: Vladimir Jelkić, Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku; „Bioetika i kultura“, glavna istraživačica: Nada Gosić, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci) koja su, skupa s projektom „Zasnivanje integrativne bioetike“, tvorila znanstveno-istraživački program „Bioetika – od pluralizma perspektiva do integrativnog znanja“ (2007.–2013.), čiji je voditelj također bio Ante Čović. Po broju uključenih institucija i istraživača, po konceptualnoj artikulaciji i po postignutim rezultatima, kao i po svojim implikacijama, projekt „Zasnivanje integrativne bioetike“ i program „Bioetika – od pluralizma perspektiva do integrativnog znanja“ pokazuju se, u povijesnoj perspektivi, kao prijelomna točka u razvoju bioetike u Hrvatskoj.

U drugoj fazi provedbe projekta „Bioetika i filozofija“ i prvoj fazi provedbe projekta „Zasnivanje integrativne bioetike“, Ante Čović je uspostavio i nadalje razvijao suradnju s Walterom Schweidlerom (Ruhrsko sveučilište u Bochumu, a kasnije Katoličko sveučilište Eichstätt-Ingolstadt). Naime, u sinergiji projekta „Bioetika i filozofija“ Ante Čovića i projekta „Kultura koristi nasuprot kulturi normi: o intrakulturnim razlikama u zapadnjačkoj bioetici“ Waltera Schweidlera nastao je međunarodni projekt „Bioetika u prostoru jugoistočne Europe: šanse, problemi i praktične perspektive konstitucije javnog etičkog diskursa u prijelomnim uvjetima“ (2006.–2011.) i program „Jugoistočnoeuropska mreža integrativne bioetike“ (2005.–2010.), koji su bili usredotočeni na prostorne okvire jugoistočne te srednje i južne Europe, iako su se postignutim rezultatima afirmirali i na globalnom planu, o čemu ćemo referirati u narednim dijelovima ovog teksta. Realizaciju ovog projekta i programa, čiji su voditelji bili Ante Čović i Walter Schweidler, financijski su podupirale vodeće njemačke zaklade Alexander von Humboldt, Hermann und Marianne Straniak, Volkswagen i Deutscher Akademischer Austauschdienst (DAAD). Navedenim financijskim sredstvima projekt i program bili su podupirani u svim svojim aktivnostima (nastavni programi, stalna konferencija, dokumentacijsko-istraživačka

djelatnost te nakladničko praćenje projekta). U organizacijskom pogledu, program „Jugoistočnoeuropska mreža integrativne bioetike“ vodio je konzorcij u koji su, u najširem sastavu, bila uključena sljedeća sveučilišta: Ruhrsko sveučilište u Bochumu, Sveučilište u Münchenu, Sveučilište u Ljubljani, Sveučilište u Zagrebu, Sveučilište u Rijeci, Sveučilište u Sarajevu, Sveučilište u Novom Sadu, Sveučilište u Beogradu, Sveučilište Sv. Klimenta Ohridskog u Sofiji, Sveučilište Sv. Ćirila i Metoda u Skopju te Sveučilište u Tirani, kao i Hrvatsko filozofsko društvo.

Razvijajući suradnju s partnerima iz Njemačke, Ante Čović nije zanemario uži, nacionalni i regionalni kontekst. Štoviše, navedeni međunarodni projekt i program bili su uvelike usmjereni na projiciranje, artikuliranje, ustanovljavanje i razvijanje znanstvenih istraživanja i znanstvenog dijaloga te znanstveno-nastavne i znanstveno-istraživačke infrastrukture u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi, čemu je bio eksplicitno posvećen i razvojni projekt Sveučilišta u Zagrebu „Integrativna bioetika: razvijanje centra izvrsnosti i doktorskog studija na Sveučilištu u Zagrebu“ (2012.-2013.), čiji je voditelj također bio Ante Čović. O rezultatima tog projekta referirat ćemo također u nastavku.

Uza sve to, od 2015. do 2017. godine Ante Čović bio je suradnik u projektu „Teorijska uporišta i praktičke implikacije europske bioetike“ (voditelj: Hrvoje Jurić), koji se, uz potporu Sveučilišta u Zagrebu, izvodio na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, a od 2014. do 2017. suradnik u projektima koji su se izvodili na Medicinskom fakultetu Sveučilišta u Rijeci: „Europska bioetika na djelu“ (voditelj: Amir Muzur, uz potporu Hrvatske zaklade za znanost) i „Korijeni bioetike: američki i europski prinosi u konstrukciji jedinstvene povijesti“ (voditelj: Amir Muzur, uz potporu Sveučilišta u Rijeci).

Vlastita znanstvena istraživanja Ante Čovića u polju bioetike, kao i njegova suradnja u okviru prethodno navedenih projekata (prije svega suradnja s Walterom Schweidlerom i Thomasom Sörenom Hoffmannom), rezultirala su stvaranjem inovativnog koncepta „integrativne bioetike“ kao nove paradigme znanja, koji je u međuvremenu afirmiran i u međunarodnim bioetičkim raspravama, kao i s njime povezanih koncepata pluriperspektivizma i integrativnog mišljenja. O samoj se ideji integrativne bioetike može, ukratko, reći sljedeće. Povijesni razvoj bioetike prema stadiju integrativnosti odvijao na metodološkom planu kao postupno širenje kruga perspektiva u sagledavanju bioetičkih problema, od prihvaćanja etičkog pluralizma, preko znanstvene interdisciplinarnosti, do pluriperspektivizma, dok se, s druge strane, paralelno odvijao proces širenja, ali i produbljivanja problemskog područja kojim se bioetika bavila, od polazišnih problema medicinske skrbi i biomedicinskih istraživanja, preko problematike ne-ljudskih živih bića i općih uvjeta održanja života (ekologija), do poniranja u dubinsku, filozofijsko-povijesnu dimenziju tih

problema. Stoga se povijest bioetike može periodizirati u tri razvojne faze u kojima su zamjetni pomaci u metodološkom konstituiranju bioetike i određivanju predmetnog područja kojim se ona bavi: razvojna faza nove medicinske etike, razvojna faza globalne bioetike te razvojna faza integrativne bioetike. U posljednjoj razvojnoj etapi bioetiku je u metodološkom pogledu obilježila ideja pluriperspektivizma, dok se njeno predmetno područje produbilo rastvaranjem filozofijsko-povijesne dimenzije u kojoj se rasvjetljuje karakter znanstveno-tehničke epohe i uloga moderne znanosti, razmatraju mijene u temeljnim odnosima čovjeka prema povijesnim zadanostima te detektiraju procesi prelamanja svjetsko-povijesnih epoha. Ovu razvojnu etapu, odnosno ideju integrativne bioetike, najbolje opisuje definicija Ante Čovića, prema kojoj je bioetika „pluriperspektivno područje u kojem se u interakciji raznorodnih perspektiva stvaraju uporišta za orijentiranje u pitanjima koja se odnose na život ili na uvjete njegova održanja“.

Uz enorman teorijski doprinos koji su Ante Čović i njegovi najbliži suradnici dali s konceptom integrativne bioetike, treba istaknuti, a u nastavku i obrazložiti, da je cjelokupni razvoj bioetike u Hrvatskoj i ostalim zemljama jugoistočne Europe, a dijelom i u drugim zemljama poput Njemačke, u posljednjih petnaestak godina baziran na tom konceptu, uključujući i konstituiranje koncepta „europske bioetike“.

Programska ideja „europiziranja bioetike“ bila je prisutna od samog nastajanja koncepta i projekta integrativne bioetike i služila je kao nit vodilja tijekom njihova izgrađivanja. Utemeljivanje i razvijanje koncepta europske bioetike podrazumijeva aktiviranje potencijala eurokontinentalne filozofije i kulture u bioetičkom ključu, a to pak podrazumijeva istraživanje i reinterpretaciju cjelokupne europske tradicije pod vidom zahtjeva koji dolaze iz polja bioetike. Premda je integrativna bioetika osviješteno razvijana kao navlastito europski koncept i premda je u Europi na djelu bio niz pokušaja europizacije bioetike, presudni moment za konstituiranje europske bioetike svakako je bilo otkriće ili, bolje rečeno, proces otkrivanja i uvođenja u bioetičku raspravu djela Fritza Jahra, njemačkog teologa i učitelja iz Hallea, u čemu je Ante Čović također sudjelovao, podupirući u svakom smislu one institucije i pojedince iz Rijeke (prvenstveno Amira Muzura i Ivu Rinčić), koji su u tome imali vodeću ulogu. Može se reći da je europska bioetika kao zasebni znanstveno-kulturni fenomen konstituirana na temeljima Jahrova djela konceptualnim doprinosima integrativne bioetike. Bliskost u predmetnom i metodološkom razumijevanju bioetike omogućila je onu produktivnu svezu Jahrovih vizija i elaboracija u školi integrativne bioetike iz koje je proizišla samostojna konstrukcija europske bioetike.

Kako koncepte integrativne bioetike i europske bioetike, tako i stavove o raznim bioetičkim pitanjima, Ante Čović artikulirao je u svojim znanstvenim i stručnim radovima. Ovdje, po kriteriju originalnosti i nedvojbenoga utjecaja na bioetičke

rasprave u sredinama u kojima su objavljeni i znanstvenim zajednicama koje su time dosegнули, izdvajamo sljedeće:

- autorske knjige: Ante Čović: *Etika i bioetika: razmišljanja na pragu bioetičke epohe*, Zagreb: Pergamena, 2004.; Ante Čović: *Etika i bioetika* (izmijenjeno izdanje knjige *Etika i bioetika* u prijevodu na bugarski, preveo Gančo Savov, Sofija: Evropres, 2008.;

- uredničke knjige: Ante Čović (ur.): *Izazovi bioetike*, Zagreb: Pergamena, Hrvatsko filozofsko društvo, 2000.; Ante Čović, Thomas Sören Hoffmann (ur.): *Bioethik und kulturelle Pluralität: Die südosteuropäische Perspektive*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2005.; Ante Čović, Thomas Sören Hoffmann (ur.): *Integrative Bioethik: Beiträge des 1. Südosteuropäischen Bioethik-Forums, Mali Lošinj 2005*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2007.; Ante Čović, Nada Gosić, Luka Tomašević (ur.): *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, Zagreb: Pergamena, 2009.; Ante Čović, Marija Radonić (ur.): *Bioetika i dijete: moralne dileme u pedijatriji*, Zagreb: Pergamena, Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju, 2011.; Ante Čović (ur.): *Integrative Bioethik und Pluriperspektivismus*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2011.; Ante Čović, Hrvoje Jurić (ur.), *Integrativno mišljenje i nova paradigma znanja*, Zagreb: Pergamena, Hrvatsko filozofsko društvo, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2019.

- znanstvene članke u znanstvenim časopisima i zbornicima: Ante Čović: „Novi putovi medicinske etike“, *Filozofska istraživanja*, 64 (1/1997), str. 231–242; „New Paths of Medical Ethics“, *Synthesis philosophica*, 24 (2/1997), str. 559–571; Ante Čović: „Znanje i moralnost“, *Filozofska istraživanja*, 67 (4/1997), str. 1049–1064; „Wissen und Moralität“, *Synthesis philosophica*, 26 (2/1998), str. 547–566; Ante Čović: „La biopoétique et la bioéthique dans la prose existentielle de J.-D. Bauby Le scaphandre et le papillon“, *Synthesis philosophica*, 25 (1/1998), str. 269–284; Ante Čović: „Etika i bioetika“, *Filozofska istraživanja*, 71 (4/1998), str. 745–762; „Ethik und Bioethik“, *Synthesis philosophica*, 37 (1/2004), str. 275–296; Tomislav Petković, Ante Čović: „Etički manifesti vrhunskih znanstvenika i moralna filozofija“, *Filozofska istraživanja*, 71 (4/1998), str. 933–950; Ante Čović: „Nastava etike u doba bioetike“, *Metodički ogledi*, 15 (1/2002), str. 9–16; Ante Čović: „Bioethik unter den Bedingungen des Postkommunismus – Fallbeispiel Kroatien“, u: Ante Čović, Thomas Sören Hoffmann (ur.): *Bioethik und kulturelle Pluralität: Die südosteuropäische Perspektive*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2005., str. 148–172; „Bioetika u uvjetima postkomunizma – slučaj Hrvatska“, *Arhe*, 5–6/2006, str. 355–372; Ante Čović: „Pluralizam i pluriperspektivizam“, *Filozofska istraživanja*, 101(1/2006), str. 7–12; Ante Čović: „Der Aufbau eines Referenzzentrums für Bioethik in Südosteuropa: Ein Schritt zur Institutionalisierung des bioethischen Pluriperspektivismus“, u: Ante Čović, Thomas Sören Hoffmann (ur.): *Integrative*

Bioethik: Beiträge des 1. Südosteuropäischen Bioethik-Forums, Mali Lošinj 2005, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2007., str. 261–274; Ante Čović: „Integrativna bioetika i pluriperspektivizam“, u: Velimir Valjan (ur.): *Integrativna bioetika i izazovi suvremene civilizacije*, Sarajevo: Bioetičko društvo u BiH, 2007., str. 65–76; Ante Čović: „Die biotische Gemeinschaft als Grundlage der Verantwortung für nicht-menschliche Lebewesen“, u: Walter Schweidler (ur.): *Wert und Würde der nichtmenschlichen Kreatur*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2009., str. 53–66; „Biotička zajednica kao temelj odgovornosti za ne-ljudska živa bića“, u: Ante Čović, Nada Gosić, Luka Tomašević (ur.): *Od nove medicinske etike do integrativne bioetike*, Zagreb: Pergamena, 2009., str. 33–46; Ante Čović: „Integrativna bioetika i problem istine“, *Arhe*, 12/2009, str. 185–194; „Integrative Bioethik und das Problem der Wahrheit“, u: Ante Čović (ur.): *Integrative Bioethik und Pluriperspektivismus*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2011., str. 43–53; Ante Čović: „Pojmovna razgraničenja: moral, etika, medicinska etika, bioetika, integrativna bioetika“, u: Ante Čović, Marija Radonić (ur.): *Bioetika i dijete: moralne dileme u pedijatriji*, Zagreb: Pergamena, Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju, 2011., str. 11–24; Ante Čović: „The Europeanization of Bioethics“, u: Amir Muzur, Hans-Martin Sass (ur.): *Fritz Jahr and the Foundations of Global Bioethics: The Future of Integrative Bioethics*, Berlin, Münster, Wien, Zürich, London: LIT Verlag, 2012., str. 194–196; „The Europeanization of Bioethics“, *Facta universitatis*, 2/2017, str. 111–114; Ante Čović, Hrvoje Jurić: „Epochal Orientation, New Ethical Culture, and Integrative Bioethics“, *Formosan Journal of Medical Humanities*, 1–2/2018, str. 19–30.

Uz navođenje članaka treba istaknuti da je Ante Čović nedvojbeno najutjecajniji autor u polju bioetike u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi – i po izravnim citatima i po činjenici da je koncept integrativne bioetike, čiji je on sutvorac, osnovica većine individualnih bioetičkih istraživanja i brojnih znanstveno relevantnih bioetičkih projekata, čime se malo koji znanstvenik u našoj znanstvenoj zajednici može pohvaliti. O tome, među ostalim, svjedoči i uvrštavanje njegovih dvaju prethodno objavljenih radova u edukativne i hrestomatijske zbornike: rad „Integrativna bioetika i pluriperspektivizam“ uvršten je u knjigu: Ana Borovečki, Slobodan Lang (ur.): *Javno zdravstvo, etika i ljudska prava: priručnik za stručne poslijediplomske studije iz javnog zdravstva, medicine rada i športa te školske i sveučilišne medicine*, Zagreb: Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, prvo izdanje 2010., drugo (prošireno) izdanje 2013., str. 23–32; rad „Pojmovna razgraničenja: moral, etika, medicinska etika, bioetika, integrativna bioetika“ uvršten je u knjigu: Ksenija Turković, Sunčana Roksandić Vidlička, Aleksandar Maršavelski (ur.): *Hrestomatija hrvatskog medicinskog prava*, Zagreb: Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 2016., str. 3–9. Osim svega toga, treba reći i to da je s vlastitim (najčešće pozvanim i plenarnim) predavanjima Čović sudjelovao na više od trideset međunarodnih znanstvenih skupova o bioetici i

bioetički relevantnoj problematici u Njemačkoj, Bugarskoj, Sloveniji, Srbiji te Bosni i Hercegovini.

Kao što je od početka 1980-ih razvijao idejno profilirane i organizacijski zahtjevne izdavačke projekte u polju filozofije (o kojima je bilo riječi u prvome dijelu ovog obrazloženja), tako je u drugoj polovici 1990-ih, u sklopu svoga intenziviranoga bavljenja bioetikom, Ante Čović pokrenuo i do danas vodi zamašan i po svojim pozitivnim učincima neprocjenjiv izdavački projekt – Biblioteku „Bioetika“ pri zagrebačkoj izdavačkoj kući Pergamena. U njoj je od 1997. do 2019. objavljeno četrdeset knjiga hrvatskih i inozemnih autora (monografije, zbornici i prijevodi) te je postala najreferentnija točka u području bioetičkoga izdavaštva u jugoistočnoj Europi i jedna od najznačajnijih poluga razvoja bioetičkih istraživanja i bioetičkoga dijaloga u Hrvatskoj i regiji, s posebnim naglaskom na mlađim autorima koji su upravo zahvaljujući ovoj biblioteci doživjeli svoju afirmaciju u znanstvenoj i kulturnoj javnosti.

Također treba istaknuti sedam bioetičkih knjiga objavljenih kod izdavačke kuće Academia Verlag u njemačkom Sankt Augustinu, unutar izdavačkog niza „West-östliche Denkwege“, čiji je urednik Walter Schweidler. Radi se o knjigama koje su rezultat suradnje u sklopu prethodno spomenutog projekta „Bioetika u prostoru jugoistočne Europe: šanse, problemi i praktične perspektive konstitucije javnog etičkog diskursa u prijelomnim uvjetima“ i programa „Jugoistočnoeuropska mreža integrativne bioetike“. Ante Čović bio je prisutan u svim aspektima njihova objavljivanja, kao autor, urednik i savjetnik: Ante Čović, Thomas Sören Hoffmann (ur.): *Bioethik und kulturelle Pluralität: Die südosteuropäische Perspektive*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2005.; Ante Čović, Thomas Sören Hoffmann (ur.): *Integrative Bioethik*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2007.; Walter Schweidler (ur.): *Wert und Würde der nichtmenschlichen Kreatur*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2009.; Ante Čović (ur.): *Integrative Bioethik und Pluriperspektivismus*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2011.; Walter Schweidler (ur.): *Bioethik – Medizin – Politik*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2012.; Walter Schweidler, Kurt Walter Zeidler (ur.): *Bioethik und Bildung*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2014.; Walter Schweidler, Borut Ošljaj: *Natürliche Verantwortung: Beiträge zur integrativen Bioethik*, Sankt Augustin: Academia Verlag, 2014.

S obzirom na njegove kontinuirane poticaje i konkretnu potporu, Antu Čovića može se smatrati uvelike zaslužnim i za objavljivanje:

- pet zbornika i monografija o Fritzu Jahru, europskoj bioetici i integrativnoj bioetici: Amir Muzur, Hans-Martin Sass (ur.): *Fritz Jahr and the Foundations of Global Bioethics: The Future of Integrative Bioethics*, Berlin et al.: LIT Verlag, 2012.; Christian Byk, Hans-Martin Sass (ur.): *Fritz Jahr (1895–1953): From the Origin of Bioethics to*

Integrative Bioethics, MA Éditions – ESKA, Paris, 2016.; Amir Muzur, Hans-Martin Sass (ur.): *1926–2016 Fritz Jahr's Bioethics: A Global Discourse Ninety Years after Its Invention*, München et al.: LIT Verlag, 2016.; Iva Rinčić, Amir Muzur: *Fritz Jahr and the Emergence of European Bioethics*, Zürich: LIT, 2019.; Amir Muzur, Iva Rinčić: *Van Rensselaer Potter and His Place in the History of Bioethics*, Zürich: LIT, 2019.;

- četiriju zbornika nastalih na temelju izlaganja na međunarodnim simpozijima u organizaciji Bioetičkog društva u Bosni i Hercegovini: Velimir Valjan (ur.): *Integrativna bioetika i izazovi suvremene civilizacije*, Sarajevo: Bioetičko društvo u Bosni i Hercegovini, 2007.; Velimir Valjan (ur.): *Integrativna bioetika i interkulturalnost*, Sarajevo: Bioetičko društvo u Bosni i Hercegovini, 2009.; Velimir Valjan (ur.): *Integrativna bioetika pred izazovima biotehnologije*, Sarajevo: Bioetičko društvo u Bosni i Hercegovini, 2012.; Dalibor Ballian, Emira Hukić (ur.): *Integrativna bioetika i prirodno naslijeđe*, Sarajevo: Bioetičko društvo u Bosni i Hercegovini, 2015.;

- sedam zbornika nastalih na temelju izlaganja na studentskim bioetičkim radionicama u sklopu međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije *Lošinjski dani bioetike*: Matija Iviček (ur.): *Bioetika i feminizam*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2010.; Matija Iviček (ur.): *Bioetika i umjetnost*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2011.; Nikolina Čavar, Ivan Žanetić (ur.): *Bioetika i psiha*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2013.; Nikolina Čavar (ur.): *Bioetika, ekonomija i politika*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2014.; Luka Perušić, Suzana Krčmarek, Ivan Bauernfreund (ur.): *Bioetika i seksualnost*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2015.; Bernard Špoljarić (ur.): *Scenariji budućnosti*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, 2017.; Bernard Špoljarić (ur.): *Bioetika i religija*, Zagreb: Udruženje studenata filozofije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Znanstveni centar izvrsnosti za integrativnu bioetiku, 2019.

Sljedeće tri knjige nastale su na konceptualnoj podlozi integrativne bioetike i Ante Čović u njima je referentni autor: Nada Gosić, Brigitte E. S. Jansen (ur.): *Croatia: Politics, Legislation, Patient's Rights and Euthanasia*, München: Martin Meidenbauer Vergleichsbuchhandlung, 2011.; Zoran Todorović, Milica Prostran, Karel Turza (ur.): *Bioethics and Pharmacology: Ethics in Preclinical and Clinical Drug Development*, Kerala: Transworld Research Network, 2012.; Thomas Sören Hoffmann (ur.), *Integrative Bioethik: Grundlagen und Konkretionen*. Hagen: Fernuniversität in Hagen, 2017.

Svemu tome treba dodati i njegovo uredničko ili savjetničko djelovanje na planu objavljivanja temata o (integrativnoj) bioetici u znanstvenim i stručnim časopisima u

Hrvatskoj, Francuskoj, Srbiji, Makedoniji te Bosni i Hercegovini, kao i angažman oko pokretanja i izdavanja prvog i za sada jedinog specijaliziranog bioetičkog časopisa u jugoistočnoj Europi – *Jahr: europski časopis za bioetiku* – gdje je Ante Čović trenutno član izdavačkoga savjeta.

Imajući sve to u vidu, zaključujemo da je Ante Čović i u segmentu izdavaštva doprinio afirmaciji koncepta integrativne bioetike te bioetičkom dijalogu u nacionalnom, regionalnom i širem internacionalnom kontekstu.

Na planu bioetičke edukacije Ante Čović također je ostvario zapažene rezultate. Nadovezujući se na pionirske pothvate u tom području – bioetičku edukaciju na riječkom Medicinskom fakultetu i tamo razvijeni „riječki model bioetičke edukacije“, u čemu je glavnu ulogu igrao Ivan Šegota – Ante Čović je na matičnom Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu izravno, a na drugim fakultetima i sveučilištima (u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Makedoniji, Bugarskoj i Njemačkoj) neizravno, ali i neosporno, značajno doprinio uvođenju bioetičkih sadržaja i predmeta/kolegija u visokoškolsku nastavu na preddiplomskoj, diplomskoj i poslijediplomskoj razini, u potezu od humanističkih i društvenih, preko prirodnih i tehničkih, do biomedicinskih i biotehničkih znanosti. Navest ćemo samo nekoliko najmarkantnijih činjenica.

Ante Čović autor je nastavnog programa i nositelj izvedbe predmeta „Integrativna bioetika“ na poslijediplomskom specijalističkom studiju „Medicinsko pravo“, koji se od 2009. godine izvodi na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Splitu, a njegovim je izravnim angažmanom na Sveučilištu Sv. Klimenta Ohridskog u Sofiji pokrenut, u akademskoj godini 2012./2013., diplomski (magistarski) studij integrativne bioetike. Na Sveučilištu na Kreti postoji program magistarskih i doktorskih studija iz bioetike, koji djeluje na integrativno-bioetičkim osnovama, a na Katoličkom sveučilištu Eichstätt-Ingolstadt je 2014. godine ustanovljena Katedra za bioetiku, također na postavkama integrativne bioetike.

U sklopu razvojnog sveučilišnog projekta „Integrativna bioetika: razvijanje centra izvrsnosti i dokorskog studija na Sveučilištu u Zagrebu“ Ante Čović vodio je izradu nastavnog programa dokorskog studija integrativne bioetike koji je Vijeće Filozofskog fakulteta prihvatilo na sjednici 23. svibnja 2013. te uputilo u daljnju proceduru.

Kao kodirektor, s Walterom Schweidlerom, Ante Čović sudjelovao je u izradi nastavnog programa te u organizaciji i izvedbi nastave na tri poslijediplomska tečaja (uključujući koncipiranje i izradu studijskih čitanki), koji su pod nazivom „Međunarodna ljetna škola integrativne bioetike“ održavani od 2006. do 2008.: „1. Međunarodna ljetna škola integrativne bioetike“ održana je od 4. do 16. rujna 2006.

u Malom Lošinj; nastavu na engleskom jeziku izvodili su profesori sa sveučilišta u Bochumu, Fuldi, Kreti, Rimu i Zagrebu, dok su studenti dolazili iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Grčke, Hrvatske, Makedonije, Njemačke i Srbije (ukupno 24 polaznika); „2. Međunarodna ljetna škola integrativne bioetike“ održana je od 17. do 29. rujna 2007. u Malom Lošinj; nastavu su na njemačkom jeziku izvodili profesori sa sveučilišta u Beču, Bonnu, Bochumu, Erlangenu, Jeni i Zagrebu, dok su studenti dolazili iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Njemačke i Srbije (ukupno 20 polaznika); „3. Međunarodna ljetna škola integrativne bioetike“ održana je od 1. do 13. rujna 2008. u Opatiji i Malom Lošinj; nastavu na engleskom jeziku izvodili su profesori sa sveučilišta u Amsterdamu, Bochumu, Bonnu, Dresdenu, Erlangenu, Fuldi, Jeni, Rijeci i Zagrebu, dok su studenti dolazili iz Albanije, Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Njemačke i Srbije (ukupno 19 polaznika).

Svojevrsnu sljednicu „Međunarodne ljetne škole integrativne bioetike“ predstavlja ljetna škola „Bioetika u kontekstu“, koja se dosad, također na konceptualnoj osnovici integrativne bioetike, a uz sudjelovanje profesora i studenata sa sveučilišta u Hagenu, Linzu, Eichstättu, Ljubljani, Zagrebu, Sofiji, Solunu i Kreti, održala šest puta: 2012. (Berlin), 2013. (Kreta), 2016. (Tutzing), 2017. (Sofija), 2018. (Tutzing) i 2019. (Trogir).

Skrb Ante Čovića za odgoj novih znanstvenih naraštaja, što se očituje i u zapaženim uspjesima njegovih studenata, predstavlja uzor odgovorna pristupa sveučilišnog profesora oblikovanju kvalitetne budućnosti struke, u ovom slučaju bioetike. Pored dvadesetak diplomskih radova o bioetičkoj problematici, obranjenih na Odsjeku za filozofiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, on je bio mentor pri izradi trinaest doktorskih disertacija i triju magistarskih radova na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, među kojima je čak njih dvanaest kasnije objavljeno u formi znanstvene monografije: Nada Gosić, doktorska disertacija „Bioetička edukacija: sadržaj, metode i modeli“ (1999.), kao prva doktorska disertacija iz bioetike u Hrvatskoj; Hrvoje Jurić, doktorska disertacija „Etika odgovornosti Hansa Jonasa“ (2007.); Slavko Amulić, magistarski rad „Mišljenje preokreta Fritjofa Capre“ (2005.); Predrag Režan, magistarski rad „Svjetska etika – put prema konsenzusu među religijama i etičkim sustavima“ (2007.); Marko Tokić, doktorska disertacija „Odnos života i zdravlja u Platonovoj filozofiji“ (2010.); Sonja Kalauz, doktorska disertacija „Sestrinska profesija u svjetlu bioetičkog pluriperspektivizma“ (2010.); Tomislav Krznar, doktorska disertacija „Znanje i destrukcija: integrativna bioetika i problemi zaštite okoliša“ (2010.); Mile Marinčić, doktorska disertacija „Integrativna gospodarska etika Petera Ulricha u kontekstu suvremenih etičkih strujanja“ (2010.); Iva Rinčić, doktorska disertacija „Teorijska uporišta, postignuća i perspektive bioetičke institucionalizacije u Europskoj uniji“ (2010.); Darija Rupčić, magistarski rad „Status ljudskog embrija u svjetlu bioetičkog pluriperspektivizma“ (2010.); Slavko Amulić, doktorska disertacija

„Perspektivizam i pluralizam. Prilog zasnivanju pluriperspektivizma“ (2011.); Ivana Zagorac, doktorska disertacija „Razvoj bioetičkog senzibiliteta u hrvatskom društvu“ (2012.); Marija Selak, doktorska disertacija „Ljudska priroda i nova epoha“ (2012.); Ivica Kelam, doktorska disertacija „Genetički modificirani usjevi kao bioetički problem“ (2014.); Igor Eterović, doktorska disertacija „Kant i bioetika“ (2015.); Ana Jeličić, doktorska disertacija „Recepcija i preobrazba bioetike u Hrvatskoj“ (2017.).

Ne kao zadnje i manje važno u edukacijskom segmentu, treba spomenuti da je, upravo angažmanom Ante Čovića, bioetika uvedena i u srednjoškolsku nastavu u Hrvatskoj. Naime, on je koautor plana i programa nastave etike za srednje škole 2002. (kao voditelj stručnog povjerenstva Ministarstva prosvjete i sporta Republike Hrvatske), u kojemu je cijela treća godina posvećena bioetičkoj problematici, a bioetički su sadržaji prisutni i u drugim godištim. Ta su postignuća kapitalizirana i nadograđena u kasnijim reformama plana i programa predmeta Etika u srednjim školama, uključujući i recentnu opću kurikularnu reformu.

Paralelno sa znanstveno-istraživačkim, edukacijskim i izdavačkim radom, koji smo u prethodnim dijelovima obrazloženja ukratko prikazali, Ante Čović inicirao je i organizirao brojne znanstvene skupove. Budući da popis tih skupova ovdje zbog opsega nije moguće navesti, izdvojit ćemo samo neke skupove u kojima je on bio ili još uvijek jest (su)predsjednik ili član Organizacijskog odbora:

- prvi veći i međunarodni bioetički simpoziji u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi, koje se iz današnje perspektive može smatrati historijskima: međunarodni simpozij *Izazovi bioetike*, u sklopu 9. Dana Frane Petrića (Cres, 30. kolovoza – 2. rujna 1998.) i međunarodni simpozij *Bioetika i znanost u novoj epohi*, u sklopu 12. Dana Frane Petrića (Mali Lošinj, 24.–26. rujna 2001.);

- stalne (godišnje) međunarodne znanstveno-kulturne manifestacije i konferencije posvećene bioetici: *Riječki dani bioetike* (Rijeka, od 1999.); *Lošinjski dani bioetike* (Mali Lošinj, od 2002.); *Osječki dani bioetike* (Osijek, od 2017.); *Bioetika i aporije psihe* (Zagreb, od 2017.); *Etika, bioetika i sport* (Zagreb/Varaždin, od 2018.); *Dani kulturne animalistike* (Split, od 2018.), pri čemu posebno ističemo međunarodnu znanstveno-kulturnu manifestaciju *Lošinjski dani bioetike*, koju pod vodstvom Ante Čovića, od 2002. godine organiziraju Hrvatsko filozofsko društvo, Hrvatsko bioetičko društvo i Grad Mali Lošinj, a koja je izrasla u najznačajniju bioetičku konferenciju u jugoistočnoj Europi. Dosad je u radu *Lošinjskih dana bioetike* sudjelovalo više od 600 znanstvenika različitih profila iz tridesetak zemalja Europe, Sjeverne i Južne Amerike te Azije, kao i više od 300 studenata iz Hrvatske i susjednih zemalja.

- međunarodne konferencije organizirane u sklopu pripreme i izvedbe projekta „Bioetika u prostoru jugoistočne Europe: šanse, problemi i praktične perspektive

konstitucije javnog etičkog diskursa u prijelomnim uvjetima“ i programa „Jugoistočnoeuropska mreža integrativne bioetike“: međunarodna konferencija *Bioetika u južnoj i jugoistočnoj Europi: šanse integrativne etičke refleksije na podlozi intrakulturnih razlika u Europi* (Dubrovnik, 1.–3. listopada 2004.); 1. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, s temom „Integrativna bioetika s obzirom na interkulturalne i intrakulturalne razlike“ (Mali Lošinj, 16.–18. lipnja 2005.); 2. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, s temom „Integrativna bioetika i obrazovanje“ (Mali Lošinj, 15.–17. lipnja 2006.); 3. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, s temom „Integrativna bioetika i odgovornost za ne-ljudska živa bića“ (Mali Lošinj, 20.–22. rujna 2007.); 4. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, s temom „Integrativna bioetika i pluriperspektivizam“, kao pridružena konferencija u sklopu 9. *Svjetskog kongresa bioetike* (Opatija, 3.–5. rujna 2008.); 5. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, s temom „Bioetika između religije i sekularizma“ (Sarajevo, 19.–21. studenoga 2009.); 6. *Bioetički forum za jugoistočnu Europu*, s temom „Bioetika – medicina – politika“ (Beograd, 4.–7. studenoga 2010.).

Važnost navedenih bioetičkih manifestacija ogleda se prvenstveno u činjenici da su upravo u okviru rasprave na tim skupovima verificirani i diseminirani rezultati bioetičkih istraživanja, te da je na toj podlozi izgrađivan inovativni koncept integrativne bioetike, koji je postao idejnom podlogom cjelokupnog projekta integrativne bioetike i prepoznatljivim doprinosom razvoju bioetike u globalnim razmjerima. Svaki je skup bio popraćen opsežnom programskom publikacijom, a mnogi od njih rezultirali su i zbornicima radova, o čemu smo već izvijestili u prethodnim poglavljima. Ante Čović također je bio član Organizacijskog odbora 9. *Svjetskog kongresa bioetike* (Rijeka/Opatija, 2008.) i član Organizacijskog odbora 18. *Svjetskog kongresa medicinskog prava* (Zagreb, 2010.), kao i niza domaćih i međunarodnih skupova manjeg opsega (konferencije, simpoziji, kolokviji, okrugli stolovi i tribine). Naposljetku, i neki stalni bioetički skupovi u Bosni i Hercegovini (*Međunarodni bioetički simpozij u Bosni i Hercegovini*) i Makedoniji (međunarodna konferencija *Bioetika – znak nove epohe*) nastali su na podlozi ideje integrativne bioetike te uz naglašenu podršku Ante Čovića.

Nastojeći osigurati infrastrukturu za prethodno navedene aktivnosti u okviru općeg projekta integrativne bioetike, Ante Čović je značajan dio svog vremena i energije posvetio osnivanju bioetičkih institucija, među kojima je prva bio Referalni centar za bioetiku u jugoistočnoj Europi, osnovan 2006. u okviru Hrvatskoga filozofskog društva, čiji je voditelj od osnivanja Ante Čović. Njegovim je osnivanjem ne samo popunjena zamjetna praznina u hrvatskom znanstvenom i visokoškolskom sustavu nego je istodobno stvorena infrastrukturna institucija koja organizacijski podržava i dokumentacijski prati razvoj bioetike u području jugoistočne Europe. Referalni centar, kao institucija za infrastrukturnu podršku svestranom razvijanju bioetičke suradnje u ovom dijelu Europe, objedinjuje dokumentacijsku i istraživačku funkciju

i, riječima samog Ante Čovića, „nije zamišljen kao dokumentacijska ustanova i svojevrsno spremište u kojem bi se naprosto prikupljali i pohranjivali bioetički materijali prema tehničkim standardima, nego kao institucija s inkorporiranim regulativnim načelom (vizijom), unutar koje se na metodološki reguliran način, dakle u istraživačkom postupku prikupljaju i obrađuju bioetičke publikacije i bioetička dokumentacija“.

Nakon toga, u naprednoj fazi projekta integrativne bioetike, na inicijativu Ante Čovića osnovano je još pet bioetičkih (dokumentacijskih i/ili znanstveno-istraživačkih) centara na četirima hrvatskim sveučilištima: Dokumentacijsko-istraživački centar za europsku bioetiku „Fritz Jahr“ Sveučilišta u Rijeci (2013.), voditelj: Amir Muzur; Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (2013.), voditelji: Ante Čović (2013.–2018.), Hrvoje Jurić (od 2018.); Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu (2013.), voditelji: Mislav Kukoč (2013.–2017.), Bruno Ćurko (od 2017.); Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku (2015.), voditelj: Ivica Kelam; Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu (2017.), voditelj: Hrvoje Jurić.

No kruna institucionalizacije bioetike u Hrvatskoj (koja neminovno utječe i na institucionalizaciju bioetike u jugoistočnoj Europi) jest ustrojavanje Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku, koji je (kao jedan od sedam centara izvrsnosti) proglašen odlukom ministra znanosti, obrazovanja i sporta Republike Hrvatske 10. studenoga 2014. godine. Znanstveni centar izvrsnosti određen je, prema zakonskoj definiciji, kao „znanstvena organizacija ili njezin ustrojbeni dio ili skupina znanstvenika koja po originalnosti, značenju i aktualnosti rezultata svoga znanstvenog rada ide u red najkvalitetnijih organizacija ili skupina u svijetu unutar svoje znanstvene discipline“ (čl. 29., st. 1. Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju). Osim što je to priznanje svim hrvatskim bioetičarima i hrvatskoj bioetici uopće, proglašavanje Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku priznanje je je dugotrajnom, osmišljenom i požrtvovnom angažmanu Ante Čovića u polju bioetike. Od ustanovljavanja Centra u studenome 2014. nadalje, razvoj bioetike u Hrvatskoj i regiji ubrzan je i osnažen. Znanstveni centar izvrsnosti, čiji je voditelj Ante Čović, koji okuplja sedam institucija (Dokumentacijsko-istraživački centar za europsku bioetiku „Fritz Jahr“ Sveučilišta u Rijeci; Katedra za društvene i humanističke znanosti Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Rijeci; Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu; Centar za integrativnu bioetiku Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu; Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku; Sveučilišni centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta u Zagrebu; Referalni centar za bioetiku u jugoistočnoj Europi, Hrvatsko filozofsko društvo, Zagreb) i više od stotinu znanstvenika iz Hrvatske i inozemstva, provodi aktivnosti, prema odobrenom znanstvenom programu, u

sljedećim područjima, o kojima ovdje, s obzirom na njihov opseg i intenzitet, nažalost ne možemo podrobnije referirati: znanstveno-istraživačka djelatnost (u okviru definiranih tema s odgovarajućim znanstveno-istraživačkim odborima), izgradnja znanstvene infrastrukture, edukacija, znanstveni dijalog, publicistička djelatnost, međunarodna suradnja i implementacija istraživačkih rezultata.

U odjeljku o doprinosima Ante Čovića institucionalizaciji bioetike treba spomenuti i njegov doprinos osnivanju i djelovanju strukovnih društava u polju bioetike. Prije svega se radi o Hrvatskom bioetičkom društvu, gdje je Ante Čović bio koinicijator osnivanja, suosnivač i član Upravnog odbora (2000.) te predsjednik Društva (2008.–2013.), a od 2012. godine je počasni predsjednik Društva. No na inicijativu Ante Čovića osnovana su i strukovna bioetička društva u Bosni i Hercegovini (Bioetičko društvo u Bosni i Hercegovini), Srbiji (Bioetičko društvo Srbije) i Makedoniji (Makedonsko društvo za integrativnu bioetiku), gdje je 2018. godine također osnovan, na Filozofskom fakultetu Sveučilišta sv. Ćirila i Metoda u Skopju, Centar za integrativnu bioetiku.

Ono što je danas vidljivo u djelovanju Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku – da se posebna pozornost poklanja odnosu prema javnosti te implementaciji istraživačkih rezultata u sustavima državne uprave, u javnim službama i u široj društvenoj zajednici – bilo je prisutno od samih početaka bioetike, velikim dijelom zahvaljujući upravo Anti Čoviću. Rezultati bioetičkih znanstvenih istraživanja i bioetičkoga dijaloga stavljaju se u funkciju opće društvene dobrobiti (primjerice, detektiranje općih i posebnih ekoloških potreba lokalnih zajednica te kreiranje „bioetičkih standarda“ na liniji ekoloških načela opreza i održivog razvoja, demokracije i supsidijarnosti te pozitivnih pravnih propisa Europske unije), bioetičari se uključuju u javne rasprave o nacrtima zakona i drugih pravnih propisa, aktivno sudjeluju u procesima reforme obrazovanja te gotovo svakodnevno javno (medijski) nastupaju, čime doprinose informiranju, educiranju i osvještavanju šire javnosti u pogledu bioetičkih problema.

Činjenica da su bioetički projekti, o kojima je bilo riječi u prethodnim poglavljima, velikim dijelom i ne slučajno bili provođeni u cresko-lošinjskom arhipelagu, također govori o tome da je bioetička djelatnost Ante Čovića doprinijela razvoju hrvatskih lokalnih zajednica i međunarodnoj prepoznatljivosti otoka Cresa i Lošinja na mapi europskih i svjetskih znanstveno-kulturnih, a ne samo turističkih destinacija.

O namjeri – u međuvremenu uspješno ostvarenoj – da bioetika bude ne samo znanstveno-teorijski nego i društveno relevantan i utjecajan projekt, s konkretnim pravno-političkim učincima, posebno svjedoči dvadesetogodišnja znanstveno-stručna i javna rasprava o problematici genetički modificiranih organizama u Hrvatskoj, potaknuta i teorijski artikulirana u interdisciplinarnom i pluriperspektivnom ozračju

integrativne bioetike, čijim je inicijatorom i ključnom figurom bio Ante Čović. U tom području, Čović je djelovao ne samo kao znanstvenik koji je temeljito promišljao uzroke i implikacije rečene problematike te organizirao brojne skupove o njoj nego i kao potpredsjednik Bioetičkog povjerenstva Vlade Republike Hrvatske za praćenje genetski modificiranih organizama od 2000. godine (s nejasnim okončanjem mandata), a od 2008. do 2013. kao član Vijeća Vlade Republike Hrvatske za genetski modificirane organizme.

Uvjereni smo da smo ovim obrazloženjem dokazali da su zasluge profesora Ante Čovića za razvoj i promicanje filozofije i bioetike, ali i općenito njegove zasluge za hrvatsku znanost, obrazovanje, kulturu i društvo – neprocjenjive. Stoga se nadamo da će ovaj poticaj biti prihvaćen i da će profesoru Anti Čoviću biti dodijeljeno odlikovanje za osobite zasluge za znanost i njezino promicanje u Hrvatskoj i svijetu, *Red Danice hrvatske s likom Ruđera Boškovića.*

Prof. dr. sc. Hrvoje Jurić

predsjednik Hrvatskog bioetičkog društva

Zagreb, 27. lipnja 2019.